

بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی موثر بر ساماندهی ازدواج جوانان

(مطالعه موردی: دانشجویان گروه علوم انسانی دانشگاه علوم تحقیقات تهران در سال ۱۳۹۵)

سیمه غلامی قاراب^۱

سید جلیل حسینی اجداد نیاکی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۲/۳۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۵/۱۰

هدف اصلی این پژوهش، بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی موثر بر ساماندهی ازدواج جوانان در کلیه دانشجویان گروه علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران در سال ۱۳۹۵ می‌باشد. پژوهش حاضر توصیفی - همبستگی، از نوع تحقیقات پیمایشی و به لحاظ هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانشجویان گروه علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران تشکیل می‌دادند که تعداد آنها ۲۸۸ نفر بود. نمونه آماری بر اساس جدول مورگان به تعداد ۱۴۳ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه پژوهشگر ساخته «فاکتورهای اجتماعی» (نگرش خانواده، نگرش دوستان، تحصیلات، وضعیت اقتصادی) که شامل ۴۱ سوال و «فاکتورهای فرهنگی» (دین و مذهب، آداب و رسوم، سنت، اعتقادات و باورها) که شامل ۳۳ سوال و بر اساس طیف پنج ارزشی لیکرت بود در این پژوهش استفاده شده است. یافته‌های پژوهش بیانگر این امر است که مولفه‌های دین و مذهب، آداب و رسوم، سنت، اعتقادات و باورها، نگرش خانواده، نگرش دوستان، تحصیلات و وضعیت اقتصادی بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارند. همچنین، نتایج نشان داد که بین هشت مولفه ساماندهی ازدواج جوانان تفاوت معناداری وجود دارد. و وضعیت اقتصادی با میانگین ۶/۸۳ رتبه اول و بهترین رتبه و مولفه سنت با میانگین ۱/۸۹ رتبه آخر و کم‌ترین رتبه را از نظر دانشجویان دارا هستند. می‌توان این گونه نتیجه گرفت که هر یک از فاکتورهای

^۱ کارشناس ارشد امور فرهنگی، برنامه ریزی فرهنگی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: S_gholami۳۲@yahoo.com

^۲ استادیار، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

دین و مذهب، آداب و رسوم، سنت، اعتقاد و باورها، نگرش خانواده و دوستان، تحصیلات و وضعیت اقتصادی بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارند، ولی درجه تاثیر آنها متفاوت می باشد؛ به طوری که اقتصاد و نگرش دوستان می تواند تاثیر بیشتری نسبت به سایر مولفه ها داشته باشند.

واژگان کلیدی: عوامل فرهنگی و اجتماعی، ازدواج جوانان و دانشجویان

مقدمه

بررسی عوامل فرهنگی - اجتماعی موثر بر ساماندهی ازدواج در بین قشر جوانان، یکی از ملزومات هر کشوری است که این تحقیق نیز با توجه به همین هدف انجام می‌گردد. فرد نه تنها از نظر جسمی و زیستی، بلکه مهم‌تر از آن به لحاظ عاطفی روانی و شخصیتی تحت تاثیر خانواده قرار دارد، چرا که خانواده جایگاهی است که فرد می‌تواند با تکمیل شخصیت خویش، برای بر عهده گرفتن نقش‌های اجتماعی‌اش در جامعه آماده گردد. نقش همسری (زن یا شوهر بودن) از جمله نقش‌هایی است که پس از عمل اجتماعی ازدواج به عهده افراد گذاشته می‌شود. بنابراین می‌توان گفت که زندگی مشترک تنها در تامین و رفع نیازهای مادی، اقتصادی و تداوم نسل نقش ندارد، بلکه موجب حس مشارکت و تفاهم برای وسعت نگرش و امکان دست یابی به فرصت‌های بیشتر و ایجاد مامنی برای مهر و عطوفت است (علیپور، ۱۳۹۲).

مارکوس^۱ (۲۰۱۴) معتقد است که بحران‌های اقتصادی و ناتوانی در تأمین مسکن باعث بالا رفتن سن ازدواج می‌شود و بی‌اخلاقی‌هایی را رواج می‌دهد. بی‌تردید گسترش فساد در جامعه، افزایش آمار طلاق و بسیاری از آسیب‌های اجتماعی، بازتاب افزایش تورم و گرانی به ویژه در مسکن هستند (روشن‌نیا، ۱۳۹۵). احمدی و قیصریان (۱۳۹۲) کار و مسکن را دو فاکتور اصلی ازدواج معرفی کرده‌اند که در صورت ناقص بودن هر کدام، ازدواج با مشکل مواجه می‌شود و جوانان را دچار افسردگی‌های پنهان می‌سازد. برخی فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها اصلاً امکان ازدواج ندارند، چون هزینه‌های مسکن به شدت افزایش یافته است. به این ترتیب جوانانی که تحمل بار سنگین گرانی را ندارند، عطای ازدواج را به لقایش می‌بخشند (احمدی و قیصریان، ۱۳۹۳).

از سوی دیگر، با رواج فرهنگ مدرک گرایی، بیشتر جوانان جهت کسب اعتبار و منزلت اجتماعی (تحرک اجتماعی) و احراز شغل مناسب، آرزوی ورود به دانشگاه را در سر می‌پرورانند و با تلاش بسیار بهترین سال - های جوانی خویش را یا پشت درهای بسته کنکور و یا در کسوت دانشجویی صرف می‌نمایند و از پذیرش مسئولیت زندگی و اقدام به ازدواج باز می‌مانند. از نظر بسیاری از دانشجویان، ازدواج امکان ارتقای تحصیلی را

---

^۱ Leverett Marcus

کاهش می دهد و تحقق بسیاری از آرزوهای آنان را با مشکل مواجه می سازد. لذا ازدواج را به زمانی بعد از فارغ التحصیلی وا می گذارند (مارکوس، ۲۰۱۴).

باید توجه داشت برخی از دختران معتقدند از طریق ازدواج و مخالفت همسر، فرزندآوری و انجام امور خانه، ادامه تحصیل آنان با دشواری های بسیاری مواجه می شود. همچنین، با افزایش سطح تحصیلات، نگرش فرد نسبت به زندگی و انتخاب همسر تغییر می کند و ضمن افزایش سطوح توقعات، از میزان نفوذ و حمایت خانواده در ازدواج فرد کاسته می شود. برخی از مردان از انتخاب همسری دارای تحصیلات عالی و شاغل می پرهیزند و معتقدند که اشتغال و تحصیل برخی از زنان، منجر به احساس برتری آنها نسبت به همسرشان می شود- این طرز تفکر می تواند منجر به کاهش فرصت های ازدواج شود. به این ترتیب، عدم امکان ازدواج پسران در طول تحصیل، منجر به کاهش نرخ ازدواج دانشجویان دختر می گردد، زیرا ملاک انتخاب اغلب دانشجویان دختر با ورود به دانشگاه تغییر می کند و انتظار دارند که فرد مقابل آنها دارای تحصیلات عالی همسطح یا بالاتر از آنها باشد؛ ولی از آنجا که اولاً، تعداد دانشجویان پسر نسبت به دانشجویان دختر رو به کاهش است و ثانیاً، اغلب پسران دانشجو نیز امکان ازدواج در زمان دانشجویی را ندارند، این وضعیت فرصت های ازدواج دختران را کاهش می دهد (سیف زاده و قنبری برزیان، ۱۳۹۳).

محققان و سیاستگذاران برای مشخص کردن عوامل بروز ناپایداری ازدواج به مخصوص برای گروه های آسیب پذیر دست به جستجوی طولانی زده اند. تعیین اینکه چگونه شرایط کلان اقتصادی به ویژه نرخ بیکاری بر خانواده ها تاثیرگذار است، به فهم ما در مورد اینکه چگونه خانواده ها به چرخه های تجاری واکنش نشان می دهند، کمک می کند (هرلستین^۱ و موریل، ۲۰۱۱). در این زمینه می توان به مطالعات پژوهشگرانی اشاره داشت که به بررسی عوامل تاثیر گذار بر ازدواج جوانان پرداخته اند. محمدی نوبری (۱۳۹۳) در پژوهشی عوامل اجتماعی موثر بر ازدواج دیر هنگام در بین جوانان را مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه رسید که عوامل فرهنگی یعنی نگرش های افراد به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ازدواج، تاثیری در دیر هنگامی ازدواج ندارد و وضعیت دینداری هر دو گروه مورد مطالعه مجردان و متاهلان تقریباً یکسان است. از میان عوامل اجتماعی نیز توقعات بالای خانواده ها و کنترل هنجاری فضای اجتماعی نیز تاثیری در دیر هنگامی ازدواج ندارد،

---

^۱ Hellerstein

اما دایره همسرگزینی به صورت معکوس دیرهنگامی ازدواج را تحت تاثیر قرار داده است؛ به طوری که هرچه دایره همسرگزینی گسترده‌تر می‌شود، ازدواج بیشتر به تعویق می‌افتد. در مورد عوامل اقتصادی وضع متفاوت‌تر است؛ به این معنا که هزینه‌های ازدواج و وضعیت شغلی مردان، متغیرهای کلیدی در به تعویق افتادن سن ازدواج است- هر چند که استقلال اقتصادی دختران در این زمینه تاثیری ندارد. همچنین، ساه^۱ در پژوهشی (۲۰۱۴) پیرامون عوامل موثر بر سن ازدواج زود هنگام نشان داد که تقریباً ۵۳/۳ درصد از زنان قبل از سن ۱۸ سال ازدواج کرده اند.

بین ترتیب، می‌توان گفت که مهم‌ترین عاملی که در ازدواج نقش موثری دارد، عامل فرهنگی و اجتماعی است. چه بسیار خانواده‌هایی که به علت ناهماهنگی در زمینه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی وضع نابسامانی دارند و یک عمر را با نارضایتی و ناراحتی می‌گذرانند. به طور مثال، دین و مذهب یکی از عوامل فرهنگی است که عدم تفاهم در آن در بسیاری از موارد مشکلاتی را هم در زمینه فردی و هم در زمینه اجتماعی و هم در تربیت فرزندان ایجاد کرده است و یا آداب و رسوم و سنت‌ها نیز یکی دیگر از عوامل فرهنگی هستند که باید به آنها توجه ویژه‌ای مبذول شود- در غیر این صورت مشکلاتی را ایجاد می‌کنند. پس تاثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی در ازدواج را باید جدی گرفت و تلاش کرد که با رفع اختلاف فرهنگی و اجتماعی و شناسایی این عوامل در جهت توسعه هر چه بیشتر ازدواج گام برداشت. از دیدگاه جامعه‌شناسی، ازدواج یک قرارداد اجتماعی و ضامن بقای نسل انسان است و آرامش و امنیت در یک جامعه، نتیجه ازدواج سالم و محیط آرام بخش خانواده است. از آنجایی که ازدواج عامل پیدایی خانواده و تأخیر و عقب افتادن آن باعث تغییر در پیدایش و شکل‌گیری خانواده‌های جدید است، موضوع قابل اهمیتی برای بررسی است. بررسی پدیده‌های اجتماعی مثل خانواده و ازدواج از جمله مباحث مهم در جامعه‌شناسی خانواده است. در جامعه‌شناسی خانواده به عنوان شاخه‌ای از علوم اجتماعی، مسائلی چون تغییرات ساختی و کارکردی در این نهاد اجتماعی، نظم موجود و ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر فضای خانواده، تحولات تاریخی آن همسرگزینی و عوامل مؤثر بر آن، سن و میزان ازدواج، ارتباط ازدواج با متغیرهای مختلف و... مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. در این میان، پدیده ازدواج و عوامل و شرایط مؤثر بر آن از جمله مهم‌ترین دغدغه‌های جامعه‌شناسان و محققان رشته‌های علوم اجتماعی

---

^۱ Sah

است. با توجه به مباحث فوق این پژوهش در پی پاسخگویی به این سوال است که مولفه‌های عوامل فرهنگی و اجتماعی کدام اند و سهم هر یک در ازدواج چقدر است؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی، از نوع تحقیقات پیمایشی و به لحاظ هدف، کاربردی بود. این پژوهش به روش میدانی انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانشجویان گروه علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران تشکیل می‌دادند که تعداد آنها ۲۸۸ نفر بود. نمونه آماری بر اساس جدول مورگان به تعداد ۱۴۳ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه پژوهشگر ساخته «فاکتورهای اجتماعی» (نگرش خانواده، نگرش دوستان، تحصیلات، وضعیت اقتصادی) که شامل ۴۱ سوال و «فاکتورهای فرهنگی» (دین و مذهب، آداب و رسوم، سنت، اعتقادات و باورها) که شامل ۳۳ سوال و بر اساس طیف پنج ارزشی لیکرت بود در این پژوهش استفاده شده است. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه‌ها توسط ۱۰ نفر از صاحب نظران مورد تایید قرار گرفت و پایایی آنها نیز از طریق آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۳ گزارش شد. همچنین، به منظور بررسی روایی سازه ابزار اندازه‌گیری از تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون چولگی و کشیدگی که در بازه (۲) و (۲-) بودند، می‌توان گفت که داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار هستند (قاسمی، ۱۳۹۲). کلیه تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای Spss و Amos انجام گرفت. می‌توان دلایل انتخاب نرم افزار آموس را این گونه بیان کرد که مدل سازی معادله ساختاری را به شیوه‌ای ترسیمی ارائه می‌دهد؛ به طوری که می‌توان به سرعت مدل‌ها را تعریف، محاسبات را انجام و در صورت نیاز آنها را به سادگی اصلاح کرد. نرم‌افزار آموس به خوبی می‌تواند بر اساس جدیدترین روش‌های آماری در مورد نحوه برخورد با داده‌های مفقود شده به جایگزینی آنها دست زند.

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی نشان داد که از ۱۴۳ نفر نمونه آماری، تعداد ۹۱ نفر مرد و تعداد ۵۲ نفر زن بودند. همچنین ۱۱۷ نفر از نمونه آماری متاهل و تعداد ۲۶ نفر مجرد بودند. بیشتر نمونه‌های پژوهش در محدوده سنی ۳۱ تا ۳۵ سال و کمترین در رده سنی بالای ۴۶ سال قرار داشتند. مدرک تحصیلات بیشتر

شرکت‌کنندگان (۵۱/۳ درصد) کارشناسی و کمترین مدرک تحصیلات شرکت‌کنندگان (۱۶/۱ درصد) دکتری می‌باشد. تعداد ۱۹ نفر فاقد شغل، ۴۰ نفر دارای شغل آزاد، ۷۳ نفر دارای شغل دولتی و ۱۱ نفر صاحب کار و یا کارفرما بودند.

در ادامه روایی سازه اعتباریابی پرسشنامه‌ها از طریق تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس انجام شد. ابتدا مفروضات آزمون شامل شاخص کایسر-مایر-اولکین^۱ (KMO) و کرویت بارتلت^۲ بررسی و در نهایت تحلیل مؤلفه‌های اساسی با روش واریماکس انجام پذیرفت. همچنین، از تحلیل عاملی اکتشافی جهت تایید پرسشنامه‌ها استفاده شد. سپس برای تایید سوالات از تحلیل عامل تاییدی استفاده گردید. مقدار شاخص کایرز-مایر-اولکین (KMO) برای پرسشنامه فاکتورهای اجتماعی برابر با ۰/۸۲۴ و برای پرسشنامه فاکتورهای فرهنگی برابر با ۰/۸۰۵ و بزرگتر از ۰/۷۰ گزارش شد. این شاخص، کافی بودن یا نبودن آیت‌هایی که توسط هر عامل پیش‌بینی می‌شود را نشان می‌دهد. باید گفت که معنادار بودن آزمون بارتلت نشانی دیگر برای مناسب بودن داده‌ها در انجام تحلیل عاملی اکتشافی است.

جدول ۱: شناخت امکان تحلیل عاملی بر روی داده‌ها

معناداری	بارتلت	KMO	پرسشنامه
۰/۰۰۲	۳۷۷۸/۷۶۳	۰/۸۲۴	فاکتورهای اجتماعی
۰/۰۰۳	۳۷۲۱/۷۰۱	۰/۸۰۵	فاکتورهای فرهنگی

بر اساس نتایج جدول ۲، مؤلفه‌های دین و مذهب، آداب و رسوم، سنت، اعتقادات و باورها، نگرش خانواده، نگرش دوستان، تحصیلات و وضعیت اقتصادی با توجه به مقدار تی به دست آمده و سطح معناداری بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارند.

جدول ۲: نتیجه حاصل از آزمون تی تک نمونه برای بررسی میانگین جامعه

ارزش آزمون = ۳					متغیره
مقدار آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	در سطح اطمینان ۹۵٪	آماره

^۱ Kaiser-Meyer-Olkin

^۲ Bartlett's Test Of Sphericity

حد اقل	حداکثر	۴/۴۰	۰/۰۰۱	۱۴۲	۳/۴۵	دین و مذهب	
۰/۳۶۶	۱/۱۱۲					آداب و رسوم	
۰/۸۹	۰/۹۸۸	۴/۱۱	۰/۰۰۱	۱۴۲	۲/۴۱	سنت	
۰/۷۱۲	۱/۵۱	۳/۹۵	۰/۰۰۱	۱۴۲	۲/۲۱	اعتقادات و باورها	
۰/۶۳۱	۱/۲۴۵	۳/۳۵	۰/۰۰۱	۱۴۲	۲/۳۹	نگرش خانواده	
۰/۶۴۴	۱/۹۵	۳/۱۸	۰/۰۰۱	۱۴۲	۲/۶۸	نگرش دوستان	
۰/۶۹۴	۱/۵۹	۳/۰۶	۰/۰۰۱	۱۴۲	۱/۹۸	تحصیلات	
۰/۷۸۱	۱/۸۷	۳/۸۶	۰/۰۰۱	۱۴۲	۲/۷۱	وضعیت اقتصادی	
۰/۷۲۲	۱/۶۸	۳/۷۴	۰/۰۰۱	۱۴۲	۲/۱۱		

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد با توجه به این که سطح معناداری آزمون تحلیل واریانس فریدمن کوچکتر از میزان خطاست، در نتیجه با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که بین هشت مولفه ساماندهی ازدواج جوانان تفاوت معناداری وجود دارد. همان گونه که مشاهده می‌شود وضعیت اقتصادی با میانگین ۶/۸۳ رتبه اول و بهترین رتبه و سنت با میانگین ۱/۸۹ رتبه آخر و کم‌ترین رتبه را از نظر دانشجویان دارا هستند.

جدول ۳: اولویت‌بندی مولفه‌ها

رتبه	میانگین	مولفه‌ها
۱	۶/۸۳	وضعیت اقتصادی
۲	۵/۱۴	تحصیلات
۳	۵/۱۳	نگرش دوستان
۴	۳/۶۶	آداب و رسوم
۵	۵/۶۶	دین و مذهب
۶	۵/۰۷	اعتقادات و باورها
۷	۲/۱۹	نگرش خانواده
۸	۱/۸۹	سنت

بحث و نتیجه‌گیری

ازدواج ارتباطی است که در مقایسه با سایر ارتباطات انسانی، تامین‌کننده‌ای بی‌نظیر است که شامل ابعاد زیستی، اعتقادی، عاطفی، روانی و اجتماعی می‌باشد. تمایل به جنس مخالف که مبنای ازدواج را تشکیل

می‌دهد، تابع شرایط زیست‌شناختی و رشد است. زمان ایجاد این تمایل در هر دو جنس با عنوان سن بلوغ معرفی می‌شود، اما همه ازدواج‌ها در سن بلوغ انجام نمی‌گیرد. هنوز در ایران ارتباط نکاحی بین دو نفر بر مبنای توافق جمعی است و قواعد اجتماعی حاکم بر ازدواج تعیین‌کننده زمان‌های مختلف، اشکال متفاوتی هم پیدا می‌کند. بر این اساس الزامات اجتماعی و فرهنگی هر دوره، زمان تشکیل خانواده و الگوهای آن را تعیین می‌کند. بر این اساس هدف این پژوهش بررسی عوامل فرهنگی- اجتماعی موثر بر ساماندهی ازدواج جوانان می‌باشد.

یافته‌ها نشان داد که تحلیل عاملی اکتشافی مورد تایید قرار گرفته است. برای تهیه یک مقیاس معتبر می‌توان از روش تحلیل عامل اکتشافی برای غربال آیت‌ها و انتخاب آیت‌های اصلی استفاده نمود. تحلیل عامل اکتشافی با ایجاد ماتریس همبستگی، نشان می‌دهد که متغیرها به صورت خوشه‌هایی گرد هم آمده‌اند؛ به طوری که متغیرهای هر خوشه با هم همبسته‌اند و با خوشه‌های دیگر همبسته نمی‌باشند. این خوشه‌ها همان ابعاد موضوع مورد بررسی هستند. متغیرهای هر خوشه نیز آیت‌های سنجش آن بعد است (دلاور، ۱۳۹۶). بر این اساس، نتایج نشان داد که مقدار شاخص کایرز- مایر- اولکین (KMO) برای پرسشنامه فاکتورهای اجتماعی برابر با ۰/۸۲۴ و برای پرسشنامه فاکتورهای فرهنگی برابر با ۰/۸۰۵ و بزرگتر از ۰/۷۰ می‌باشد. این شاخص کافی بودن یا نبودن آیت‌هایی که توسط هر عامل پیش‌بینی می‌شود را نشان می‌دهد. باید گفت که معنادار بودن آزمون بارتلت در سطح ۰/۰۵ نشانی دیگر برای مناسب بودن داده‌ها در انجام تحلیل عاملی اکتشافی است. بنابراین بر پایه هر دو ملاک می‌توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی اکتشافی در گروه نمونه مورد مطالعه قابل توجیه است.

دیگر نتایج بیانگر آن بودند که یکی از فاکتورهایی که بر ازدواج و ساماندهی آن موثر است، دین و مذهب می‌باشد. در واقع، بسیاری از رویدادهای اتفاق افتاده در ازدواج و آداب آن چه قبل و چه بعد از مراسم ازدواج، ریشه در دیدگاه مذهبی افراد خانواده و اطرافیان دارد. ممکن است است‌های فردی با ملیت‌های مختلف، مذاهب مختلف، در سایه ازدواج به هم نزدیک شوند و ازدواجی ابدی و بسیار موفق داشته باشند. اما از سوی دیگر، باید تاکید کرد که اختلافات مذهبی و فرهنگی چیزی نیست که بتوان به راحتی از آنها چشم‌پوشی کرد. همان‌طور که ازدواج افرادی با شرایط مالی متفاوت، می‌تواند در طول زندگی در دسر آفرین باشد، این امر هم می‌تواند مشکلاتی را در زندگی به وجود بیاورد. این یافته‌ها با نتایج مطالعات محمدی (۱۳۹۳)، کامچولسی

(۲۰۱۱) و لامبرت و دولاهیت (۲۰۰۷) همخوان است. کامچولسی (۲۰۱۱) در تحقیق خود مبنی بر فاکتورهای تحت تاثیر بر سن ازدواج در مالاوی بیان می‌دارد که مذهب، قومیت و منطقه به عنوان فاکتورهای مهم در ازدواج مطرح هستند. در تحقیقات لامبرت و دولاهیت (۲۰۰۷) زوجها گزارش کردند که باورها و اعمال مذهبی به آنها کمک کرده تا خدا را به عنوان ناظر بر ازدواج خویش قرار دهند، به ازدواج به عنوان یک نهاد مذهبی که دوام دارد، باور داشته باشند و در تعهد نسبت به ازدواج معنا پیدا کنند. نتایج تحقیقات محمدی (۱۳۹۳) نشان داد که دینداری و ابعاد آن رابطه مثبت و معناداری با تعهد زناشویی دارند و پیش بینی کننده مهمی برای تعهد زناشویی می‌باشند؛ بدین صورت که حدود ۳۰ درصد از تغییرات تعهد زناشویی توسط دینداری قابل تبیین می‌باشد. طالب پور و همکاران (۲۰۱۴) نشان دادند که کمبود یا فقدان درک از ازدواج در بین زوجین، کمی اعتقادات و ارزش‌های دینی و مشکلات عدیده اجتماعی-اقتصادی از بالاترین مسائل و مشکلات زوج‌هاست. می‌توان از نتایج این پژوهش این‌گونه نتیجه گرفت که دین و مذهب، از طریق معیارهای خود نسبت به ساماندهی ازدواج جوانان تاثیرگذارند و بنابراین تفاوت سلیقه‌های مذهبی، ساماندهی ازدواج را به روشنی تحت تاثیر قرار می‌دهد.

دیگر نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که آداب و رسوم بر ازدواج و ساماندهی آن موثر است. در جوامع مختلف، آداب و رسوم متفاوتی رایج است. گاه عقاید یک جامعه با عقاید جامعه دیگر در تضاد می‌باشد و این موضوع بخصوص در مسئله زناشویی قابل توجه است. در فرهنگ غرب اعتقاد به اصل آزادی جنسی، آداب و رسومی را موجب شده است که با عقاید جوامع اسلامی مغایر است و با اعتقادات مسلمانان همخوانی ندارد. دست دادن زن‌ها و مردها اعم از محرم و نامحرم؛ معاشرت زنان و مردان نامحرم، تشکیل جلسات لهو و لعب مختلط، جدا شدن فرزندان از خانواده از سن ۱۸ سالگی و گسیختگی رشته‌های عاطفی آنان با والدین، اهمیت ندادن به صله رحم، عدم همیاری و قطع ارتباط‌های خانوادگی از جمله این آداب و رسوم می‌باشند. نتایج این تحقیق با تحقیقات برین (۲۰۱۴) و احمدی (۱۳۸۸) همخوان است. برین (۲۰۱۴) بیان می‌کند که رسوم و سنت‌ها، نقش مهمی در ساماندهی ازدواج در جامعه سنتی داشته است و معمولاً ازدواج در سنین کمتر و با شرایط سنتی و آداب و رسوم جمعی صورت می‌گیرد. احمدی (۱۳۸۸) بر این باور بود که آداب و رسوم نقش مثبت و معنی‌داری بر روی ساماندهی ازدواج داشته است. در این پژوهش به صراحت مشخص شده است که

بسیاری از اختلافات، نتیجه جاری بودن آداب و رسوم مختلف در بین خانواده و اعضای آنها می‌باشد. همچنین، آداب و رسوم، از طریق معیارهای خود بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیرگذار است.

یکی دیگر از عواملی که بر ازدواج و ساماندهی موثر می‌باشد، سنت است. امروزه به دلیل تغییرات اقتصادی و سیاسی بسیاری از ارزش‌ها دست خوش تغییر و تحول شده‌اند. این تغییرات نه تنها بعد اجتماعی زندگی انسان، بلکه خصوصی‌ترین بخش‌های زندگی انسان، از جمله ازدواج را نیز تحت تاثیر قرار داده‌اند. این تأثیرها نه تنها مفهوم ازدواج، بلکه شیوه انتخاب همسر را نیز دگرگون کرده‌اند. ازدواج‌های گذشته (سنتی) توسط خانواده‌ها تنظیم می‌شدند و ازدواج پیوندی براساس قراردادهای میان دو خانواده بود و چارچوب مشخصی داشت. در ازدواج‌های امروزی (مدرن) جوان‌ها برای انتخاب همسر به خودشان حق می‌دهند که آزادانه عمل کنند و همسرشان را بر مبنای ملاک‌های مورد نظرشان انتخاب کنند. برخی از جوانان معایب ازدواج سنتی را بیش‌تر از ازدواج مدرن می‌دانند، زیرا می‌گویند دختر و پسر می‌خواهند تا آخر عمر با هم زندگی کنند نه خانواده‌های شان! پس بهتر است که تصمیم‌گیری به عهده خودشان باشد نه دیگران. عده‌ای دیگر که هنوز هم بر بسیاری از اصول خانوادگی خود پای بند هستند، مسئولیت انتخاب همسر را به خانواده محول می‌کنند و به گفته خودشان کسی دل سوزتر از خانواده خود نمی‌شناسند که نگران آینده آنها باشند. این جوان‌ها معتقدند وقتی خانواده‌ها خودشان دست به انتخاب می‌زنند یا شخصی را نشان می‌کنند، مطمئناً از نظر اعتقادی و فرهنگی در سطح خودشان است. چهار زانو نشستن و استفاده از کلمات خاص در سخن گفتن و احياناً دراز کشیدن و لم دادن در مجالس از آداب رایج است که به هیچ وجه این گونه رفتارها برای خانواده‌های فرنگی قابل تحمل نیست و در نتیجه ازدواج‌هایی که در چنین خانواده‌هایی با آداب و رسوم متفاوت صورت می‌گیرد، برای زوجین و خانواده‌های آنان خوشایند نیست و گاه به صورت مشکل‌حادی خودنمایی می‌کند که حلاوت زندگی را از زن و شوهر می‌گیرد و خانواده‌های وابسته را نیز ناراحت می‌کند و به عکس‌العمل‌های ناخوشایند وا می‌دارد. این نتایج با تحقیقات احمدی (۱۳۸۸) که آداب و رسوم را در ساماندهی ازدواج موثر می‌داند، همخوانی دارد.

تحقیقات ساه (۲۰۱۴) اشاره دارد که سنت‌ها نقش مهمی در ساماندهی ازدواج در بین جامعه سنتی دارند و معمولاً ازدواج در سنین کمتر و با شرایط سنتی و آداب و رسوم جمعی صورت می‌گیرد. احمدی (۱۳۸۸) نیز نشان داد که سنت، نقش مثبت و معنی‌داری بر روی ساماندهی ازدواج داشته است. در این پژوهش نشان داده

شد که سنت، از طریق معیارهای خود نسبت به ساماندهی ازدواج جوانان تاثیرگذار است. در واقع، بسیاری از جوانان بر مبنای سنت موجود در جامعه پذیرای سنن خانوادگی و اصول فرهنگی-اجتماعی هستند و تن به ازدواج بر طبق موازین عرفی و سنتی می دهند.

دیگر نتایج گویای این بود که اعتقادات و باورها بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارد. خانواده‌هایی که به اصطلاح متجدد هستند و از فرهنگ غرب تقلید می کنند، با خانواده‌های سنتی نمی جوشند. طبقات کارگر و مستضعف از آداب و رسوم و اعتقادات خاص خود پیروی می کنند. افراد دارای اعتقادات مختلف نمی توانند در زندگی موفق عمل نمایند و اختلافات عقیدتی می تواند سبب ابتدال در ایجاد وصلت گردد. افراد با اعتقادات مذهبی، از نظر موازین ازدواج فاصله بسیاری با افراد با اعتقاد غیرمذهبی دارند. با توجه به بررسی نتایج تحقیقات روان شناسان و مشاوران خانواده می توان به صراحت تمام و با برهانی قاطع و منطقی پذیرفت که بین مذهبی بودن و انتخاب همسر مناسب و متعاقب آن رضایت مندی از ازدواج رابطه‌ای مثبت وجود دارد. نتایج این پژوهش با مطالعات ریکاردو (۲۰۱۴) همخوان است. ریکاردو (۲۰۱۴) بیان می دارد که اعتقادات و باورها با تاثیر بر روی اندیشه افراد به صورت جمعی، تشکیل خانواده را یک امر مقدس و اجتماعی قلمداد می کند و سبب ساز ساماندهی ازدواج می شود. به عبارت دیگر، اعتقادات و باورها از طریق معیارهای خود بر ساماندهی ازدواج تاثیرگذار هستند. افراد با اعتقادات نزدیک به هم در ازدواج سازگاری بیشتری دارند و موفق تر می توانند به امر ازدواج دست یابند.

همچنین، پژوهش حاضر نشان می دهد که مولفه نگرش خانواده بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارد. یکی از مهم ترین روابطی که همسران را تحت تاثیر قرار می دهد، رابطه خانواده‌های آنها با یکدیگر است که اگر مناسب نباشد، زوجین دچار مشکل می شوند. تنها زمانی رابطه خانواده‌ها کمترین تاثیر را دارد که پسر و دختر افرادی مستقل و پخته باشند. شخصیت اخلاقی و معنوی افراد در خانواده شکل می گیرد و ویژگی‌های اخلاقی فرزندان، بازتاب تربیت خانوادگی آنهاست- گاهی در خانواده‌هایی با شرایط نامناسب، افرادی شایسته رشد می یابد و برعکس در خانواده‌های خوب، فرزندان نا صالح بار می آیند. تناسب خانواده‌ها بهتر است در این جنبه‌ها باشد: اعتقادات مذهبی و دینی، عوامل فرهنگی، طبقه‌بندی اقتصادی و اجتماعی. اگر وجوه مشترکی بین خانواده‌ها نباشد، در اولین قدم این خود همسران هستند که آسیب می بینند به خصوص اگر وجوه متفاوت یکدیگر را

درک نکنند و نخواهند که درک بکنند و یا نتوانند درک بکنند. تحقیقات لی و چن (۲۰۱۴) اشاره دارد که نگرش خانواده نقش بسزایی در ساماندهی ویا انفعال نسبت به ازدواج در بین جوانان دارد و این تاثیر مثبت و معنی دار است. این پژوهش نیز به نوبه خود با تحقیقات لی و چن سازگاری دارد؛ به طوری که نگرش خانواده یکی از فاکتورهای مهم و تاثیرگذار در سر گرفتن ازدواج است و از طریق معیارهای خود بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر می گذارد.

همچنین، تحقیق حاضر نشان داد که نگرش دوستان بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارد. هایپرکلابز معتقد است که امروزه پیدا کردن فردی مناسب و ایده آل به منظور ازدواج کار بسیار مشکلی است، اما دوستان، خانواده و جامعه فشار زیادی به افراد مجرد تحمیل می کنند تا با فردی که آنها برایشان در نظر می گیرند، ازدواج نمایند که در این میان نقش دوستان بسیار بارز است و حتی می تواند این روند برعکس باشد. لی و چن (۲۰۱۴) نقش و نگرش دوستان در ساماندهی ازدواج افراد را مهم دانسته اند و بیان می دارند که در بیشتر موارد وجود دوستان متاهل توانسته انگیزه ای برای ازدواج باشد. محبی (۱۳۹۰) نیز اشاره کرد که نگرش دوستان نقش مثبت و معنی داری بر روی ساماندهی ازدواج دارد. می توان از نتایج این پژوهش این گونه نتیجه گرفت که نگرش دوستان، از طریق معیارهای خود نسبت به ساماندهی ازدواج تاثیرگذار است و مولفه نگرش دوستان بر ساماندهی ازدواج جوانان اثر دارد؛ یعنی در بیشتر موارد نگرش و تشویق های دوستان سبب ازدواج افراد و تشکیل زندگی زناشویی شده است.

نتایج پژوهش نیز نشان داد که تحصیلات بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارد. میزان تحصیلات عامل مهمی در زندگی زناشویی است. بنابراین در انتخاب همسر باید مورد توجه قرار گیرد. مشاوران باید مراجعان را با اهمیت موضوع تحصیل در امر همسر گزینی آشنا سازند و در موارد مختلف به شرح زیر عمل نمایند. با توجه به فرهنگ ایرانی چنانچه مرد تحصیلات بیشتری داشته باشد، در زندگی زناشویی مشکلی ایجاد نمی شود. معمولاً مردانی که تحصیلات عالی دارند، میزان تحصیلات همسر خود را در سطح متوسطه، در صورت هماهنگی سایر عوامل می پذیرند. مواردی دیده می شود که مرد با وجود داشتن تحصیلات عالی، همسر خود را با تحصیلات متوسطه انتخاب می کند و مایل نیست که او تخصصی داشته باشد و خارج از خانه شاغل گردد. تمایلات دختر و پسر در مورد سطح تحصیل، در مشاوره همسر گزینی باید مورد توجه قرار گیرد، ولی به هر

حال پایین تر بودن سطح تحصیلات دختر در مقابل پسر اغلب مشکل اساسی ایجاد نمی‌کند. اما اگر دختر دارای تحصیلات عالی و پسر دارای تحصیلات پایین تر باشد، این احتمال وجود دارد که مشکلات عمده‌ای برای آنها به وجود بی‌آورد. در این زمینه نتایج مطالعات سیمون (۲۰۱۲) و مرتون (۲۰۱۵) نشان دادند که تحصیلات سبب ایجاد نگرش جامعی در افراد نسبت به تحولات اجتماعی، روابط اجتماعی، درک شرایط و زمینه‌ساز عمل به رفتارهای اجتماعی نظیر ازدواج است. رابر (۲۰۱۵) در پژوهش خود اشاره داشت که تحصیلات نقش مثبت و معنی‌داری بر روی ساماندهی ازدواج داشته است. در این زمینه نیز پژوهش صورت گرفته با پژوهش‌های مذکور همخوانی داشته است؛ بدان معنی که مولفه تحصیلات در ساماندهی ازدواج نقش مثبت و موثری دارد و می‌توان گفت که مولفه تحصیلات بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارد.

همچنین نتایج حاکی از آن بود که مولفه وضعیت اقتصادی بر ساماندهی ازدواج جوانان تاثیر دارد. اختلاف سطح اقتصادی در دو خانواده که قصد ازدواج دارند، باید مورد توجه قرار گیرد. توجه نمودن به وضعیت اقتصادی همسر انتخابی از ناحیه جوانان در آستانه ازدواج در روند زندگی محکم و پایدار از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد، چرا که بعضی مواقع مشاهده می‌گردد که علت جدایی‌ها و طلاق‌ها و اختلاف‌هایی که لذت بخشی زندگی را از افرادی سلب نموده، عدم توجه به مسائل اقتصادی خانواده همسر بوده است. اودین و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند که عوامل اقتصادی و اجتماعی تحت تاثیر اندازه خانواده در بین جامعه قرار می‌گیرند و با روند ازدواج شخص ارتباط مستقیم دارند. ویرا و همکاران^۱ (۱۹۸۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که برخلاف باورهای رایج، وضعیت اقتصادی همسران به تنهایی نمی‌تواند نگرش آنها را به سوی درآمد شوهران نشان دهد، بلکه احترام متقابل نیز عامل تعیین کننده‌ای در این راستاست. نتایج مطالعات سیمون (۲۰۱۲) و مرتون (۲۰۱۵) حاکی از آن بودند که وضعیت اقتصادی با ساماندهی ازدواج و تقویت رویکرد به آن موثر است.

در پایان، با توجه به نتایج آزمون فریدمن می‌توان اذعان داشت که عوامل مختلفی مانند وضعیت اقتصادی، تحصیلات، دین و مذهب، مهارت اجتماعی و نگرش دوستان بیشترین ضریب تاثیر را بر شکل‌گیری ازدواج بین جوانان دارند- در صورتی که کمترین تاثیر در این روند مربوط به فاکتور سنت و بعد از آن مرتبط با نگرش

---

^۱ Vera et al

خانواده می‌باشد. همچنین، عوامل فرهنگی - اجتماعی - علیرغم حجم‌های بی‌امان رسانه‌های جهانی - همچنان زنده و پویا هستند و نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. دنیای امروز دنیای اندیشه، خلاقیت و پیشرفت‌های عینی است و در شرایطی که انسان‌ها به ویژه جوانان در پی راهکارهایی برای توانمندسازی خویش در حوزه علم، بهره‌مندی از تکنولوژی، نقش آفرینی عینی در بخش‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در جهان پیرامونی خویش هستند و دانایی، نرم افزار محوری توسعه پایدار در جهان نوین معرفی شده است، ترویج خواب و خیال، بسط شهادهای غیر موثق، گسترش ارتباطات ساختگی با قدسیان بنام دین خداوندی و عملاً بازگشت به دوران پیشا روشن‌گری نمی‌تواند پاسخگوی نسل جوان باشد.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود که خانواده‌ها بیشتر به فرزندان و ارتباطات آنها اهمیت دهند و بر سنن و رسوم که در جامعه و در بین آنها رایج می‌باشد اکتفا نمایند. در واقع، مراکز آموزشی و مشاوره به خانواده‌های دختر و پسرهای متمایل به ازدواج نیز می‌تواند در جهت تسهیل در امر ازدواج موثر باشند. اقتصاد و شرایط مالی نیز یکی از قویترین عامل‌ها در جریان شکل‌گیری ازدواج بین طرفین می‌باشد. بنابراین مشاوره در امر آگاه‌سازی طرفین برای از بین بردن اختلافات در آینده سبب عامل مذکور می‌تواند بسیار مفید و کارساز باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- احمدی، وکیل و قیصریان، اسحاق. (۱۳۹۳). «بررسی وضعیت ازدواج و مضیقۀ آن در استان ایلام». مجله فرهنگ ایلام، دوره ۱۵، شماره ۴۲، ۴۳، ص ۵.
- دلاور، علی. (۱۳۹۶). احتمال و آمار کاربردی در روانشناسی و نسخه جدید آموزشی تهران: انتشارات رشد
- سیف زاده و قنبری برزبان. (۱۳۹۳). «بررسی عوامل مؤثر بر نگرش دانشجویان دانشگاه پیام نور محلات در خصوص ازدواج». فصلنامه جامعه شناختی. سال ۵، شماره ۱۵.
- علیپور، بیتا. (۱۳۹۲). «رابطه کارکردهای رضایت جنسی، باورهای ارتباطی و تعارض زناشویی بر تعهد زناشویی دانشجویان متأهل». پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی. دانشگاه علم و فرهنگ.
- قاسمی وحید. (۱۳۹۲). مدل سازی معادلات ساختاری در تحقیقات اجتماعی با استفاده از نرم افزار آموس. تهران: انتشارات جامعه شناسان
- محمدی نوبری، علی. (۱۳۹۳). «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر ازدواج دیر هنگام در بین جوانان (مطالعه موردی شهرستان طارم)». پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم توانبخشی.
- Brian, Guy. (۲۰۱۴). "What causes marrying?". Professional Work, Imperfection Removal, Touch Up Work, Protection, General Detailing, Top Detailing Articles. Coatings Tweet.
- Grossbard, Sh. (۲۰۰۷). "The Economics of Marriage". San Diego State University, pp ۱-۳۰
- Hellerstein, J. K., & Morrill, M. S. (۲۰۱۱). "Dads and daughters the changing impact of fathers on women's occupational choices". Journal of Human Resources, ۴۶(۲), ۳۳۳-۳۷۲.

- Kumchulesi, G., Palamuleni, M., & Kalule-Sabiti, I. (2011). **"Factors affecting age at first marriage in Malawi"**. In Sixth African Population Conference, Ouagadougou-Burkina Faso (pp. 5-9).
- Leverett, Marcus. (2014). **"10 comments on Coating Application: How To Reduce Marrying?"**. Professional Work, Imperfection Removal, Touch Up Work, Protection, General Detailing, Top Detailing Articles, Coatings Tweet.
- Leverett, A. R., McKay, A. I., & Cole, M. L. (2015). **The stabilization of gallane and indane by a ring expanded carbene**. Dalton Transactions, 44(2), 498-500.
- Merton, H. (2015). **"On gold diggers: Status gain or loss in age heterogamous marriages"**. Journal of Aging Studies, Vol. 1, No. 1, pp. 51-64.
- Sah, R. B., Gaurav, K., Baral, D. D., Subedi, L., Jha, N., & Pokharel, P. K. (2014). **"Factors affecting early age marriage in Dhankuta Municipality, Nepal"**. Nepal Journal of Medical Sciences, 3(1), 26-30.
- Simon, A. (2012). **"Class, Gender and Marriage"**. Review of Economic Dynamics, Vol. 10, No. 4, pp. 549-575.
- Uddin, M. T., Nicolas, Y., Olivier, C., Toupance, T., Servant, L., Müller, M. M. & Jaegermann, W. (2012). **"Nanostructured SnO₂-ZnO hetero junction photo catalysts showing enhanced photo catalytic activity for the degradation of organic dyes"**. Inorganic chemistry, 51(14), 7764-7773.
- Vera, H.; Felix M.; Berardo, D. and Berardo H.(1987). **"On gold diggers: Status gain or loss in age heterogamous marriages"**. Journal of Aging Studies, Vol. 1, No. 1, pp. 51-64.

Investigating the Socio-Cultural Factors Affecting the Organization of Youth Marriage (Case study: All Students of the Humanities Department of Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran in ۱۳۹۵)

Somayyeh Gholami Gharab

Ph.D. Student in Cultural Affairs, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Seyyed Jalil Hosseini Ajdad Niaki

Ph.D., Assistant Professor, South Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: ۲۱ May ۲۰۱۸

Accepted: ۱ Aug. ۲۰۱۸

The research is to study the socio-cultural factors affecting the organization of marriage among all students of the Humanities Department of Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran in ۱۳۹۵. The present research is descriptive co-relational survey and of purposeful purpose. The statistical population of the present study was all students of the Humanities Department of Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran whose number was ۲۸۸. The number of samples was ۱۴۳ who randomly selected based on the Morgan table. Data were collected from two researcher-made questionnaires: ۱- social factors (family attitude, friendship, education, economic status) including ۴۱

questions and ۲- cultural factors (religion, customs, traditions, beliefs and beliefs) which included ۳۳ questions based on the five-value Likert spectrum used in this study. Findings of the research indicated that the components of religion and religion, customs, traditions, beliefs and beliefs, family attitudes, friends' attitudes, education, and economic status affect the organization of youth marriage. The results also showed that there is a significant difference between the eight components of marriage organizing: the economic situation with a mean of ۶/۸۳, the first rank, and the best grade and component of the tradition with the average score of ۱/۸۹ and the lowest ranked students. It can be concluded that each of the factors of religion, customs, traditions, beliefs and beliefs, family and friends' attitudes, education and economic status affect the organization of youth marriage, but their degree of influence is different. So, the economics and attitudes of friends can have more impact than other components.

Key words: Cultural and Social Factors, Youth Marriage and Students

